

Barnkonsekvensanalys

Fler möjligheter för elever på
introduktionsprogrammen att nå sina
studiemål

2023

Utbildnings- och
arbetsmarknadsnämnden

Halmstad

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte och frågeställning.....	6
1.3 Avgränsning.....	6
2. Metod.....	6
3. Kartläggning och beskrivning.....	8
3.1 Lagar och styrdokument.....	8
3.2 Forskning.....	10
4. Röster.....	15
4.1 Elevernas röster.....	15
4.2. Personröster.....	19
7. Analys och slutsatser.....	29
7.1 Organisera fler alternativa utbildningsvägar.....	29
7.2 Individanpassad undervisning.....	30
7.3 Bemötande och relationer.....	30
7.4 Närvarofrämjande åtgärder.....	30
7.5 Övriga stödfunktioner/professioner.....	30
7.6 Utveckla arbetet med elever som har bristande kunskaper i svenska.....	30
8. Bedömning av barnets bästa och förslag till beslut.....	31
9. Beslut.....	32
10. Litteraturlista.....	33

1. Inledning

En barnkonsekvensanalys är en prövning av barnets bästa och görs för att säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattandet inom en verksamhet.

Besluten i denna barnkonsekvensanalys grundar sig i barnkonventionen, lagar, styrdokument, praxis, forskning och beprövad erfarenhet. En central del har varit att inhämta synpunkter från elever.

1.1 Bakgrund

Andelen elever från grundskolan som inte når behörighet till nationella program ökar i hela riket. Halmstad är en av de kommuner där det ökar mer än genomsnittet.

Läsåret 2013/2014 var 7,7 % av Halmstads elever i årskurs 9 obehöriga till nationellt program på sitt vårterminsbetyg, i riket 13,1 %. En ökning har skett i kommunen och den senaste statistiken för läsår 2021/2022 visade att 18,9 % av eleverna var obehöriga till nationellt program, i riket 15,0 %. Andelen elever i årskurs 9 som var obehöriga till nationellt program i sina höstterminsbetyg 2022 var 21,1%. Statistiken visar att andelen obehöriga elever minskar från höstterminsbetygen i årskurs 9 till vårterminsbetygen i årskurs 9. De tre senaste åren har det varit en ökning på i genomsnitt 4,5 procentenheter från höstterminsbetygen till vårterminsbetygen. Enligt elevprognosen för Halmstads kommun beräknas cirka 16,6 % av eleverna i grundskolan vara aktuella för introduktionsprogrammen inför läsåret 2023/2024.

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens ordförande gav den 28 mars 2022 i uppdrag till utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen att genomföra en barnkonsekvensanalys, för att utreda vilket stöd obehöriga elever behöver för att bli behöriga till de nationella programmen i gymnasieskolan (UAN § 18).

En barnkonsekvensanalys ska säkerställa barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen. Barnrättsperspektivet ingår även i Agenda 2030 där mål 4 *God utbildning för alla* handlar om att säkerställa inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Metoden går också i linje med kommunfullmäktiges plan för den inkluderande kommunen, som bland annat specificerar:

Barnets bästa ska komma i första hand och beaktas i alla åtgärder och beslut som rör barn. Barnkonventionen knyter samman vårt gemensamma arbete för barn och unga. Vi vet att möjligheterna till en bra start i livet ökar genom ett systematiskt barnrättsarbete. Lagstiftningen understryker kraven på oss som kommun. Men den ger framför allt en möjlighet att förstärka det vi redan gör bra och samlas kring sådant som behöver förbättras.

I utbildnings- och arbetsmarknadsnämndens verksamhetsplan 2023 med sikte på 2028 har också följande mål om elevers måluppfyllelse beslutats:

I Halmstads gymnasieskola och vuxenutbildning ska måluppfyllelsen öka genom likvärdiga förutsättningar och en utvecklad undervisning.

Denna barnkonsekvensanalys syftar till att förstärka det förvaltningen redan gör bra och samlas kring sådant som behöver förbättras. Under arbetets gång utökades uppdraget till att även

undersöka hur fler elever når sina studiemål samt vilka förutsättningar de behöver för att lyckas med gymnasieskolan.

Gymnasieprogram

Inom gymnasieskolan finns 18 nationella gymnasieprogram; sex högskoleförberedande program och tolv yrkesprogram. Det finns också sex riksrekryterande gymnasieprogram och fyra introduktionsprogram.¹

För behörighet till de nationella programmen i gymnasieskolan krävs följande:

- För yrkesprogram behöver eleven godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och godkända betyg i minst fem andra ämnen. Det innebär att det krävs godkända betyg (minst E) i åtta ämnen.
- För högskoleförberedande program behöver eleven godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och godkända betyg i minst nio andra ämnen. Det innebär att det krävs godkända betyg (minst E) i tolv ämnen.

Introduktionsprogram

Introduktionsprogrammen (IM) ska ge obehöriga elever möjlighet att komma in på ett nationellt program, eller leda till att de kan få ett arbete. Huvudregeln är att inga behöriga elever ska gå ett introduktionsprogram. Alla elever följer en individuell studieplan. På introduktionsprogrammen är den individuella studieplanen mycket viktig eftersom det inte finns något examensmål eller någon programstruktur. Det är i stället studieplanen som visar vad utbildningen ska innehålla.²

Utbildningen är på heltid, men kan anpassas efter elevens behov. Innehållet i studieplanen kan ändras under läsårets gång. Mål att uppnå inom ramen för introduktionsprogrammen är; bli behörig till nationellt program, närma sig arbetslivet eller komma i skolrutin.

Samtliga fyra introduktionsprogram erbjuds i Halmstads kommunala gymnasieskola:

1. Programinriktat val (IMV)

Programinriktat val syftar till att elever ska få en utbildning som är inriktad mot ett visst nationellt program och ska så snart som möjligt kunna antas till det nationella programmet. Det nationella program som utbildningen är inriktad mot kan vara både ett yrkesprogram och ett högskoleförberedande program. Programinriktat val är i dag sökbart till yrkesprogram.

2. Yrkesintroduktion (IMY)

Yrkesintroduktion vänder sig till elever som saknar godkända betyg för behörighet till ett yrkesprogram. Eleven får en yrkesinriktad utbildning för att kunna söka till ett yrkesprogram eller få ett arbete. Eleven ska både kunna läsa ämnen från grundskolan som den inte är behörig i och ämnen från nationella program i gymnasieskolan. Yrkesintroduktion är i dag sökbart till fristående gymnasieskolor i Halmstad samt till restaurang- och livsmedelsprogrammet på Sturegymnasiet.

¹ Skolverket (2022). *Gymnasieprogrammen*.

² Skolverket (2023). *Introduktionsprogram*.

3. Individuellt alternativ (IMA)

Individuellt alternativ utformas för enskild elev och vänder sig i första hand till ungdomar som inte är behöriga till ett yrkesprogram och som har stora kunskapsbrister och svag motivation, eller till ungdomar som vill ha en mer allmänt inriktad utbildning som förbereder dem för annan utbildning. Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven saknar godkända betyg i och hela eller delar av gymnasieskolans kurser. Det kan också ingå andra insatser, exempelvis motivationsinsatser eller praktik.

Ansökan, vilken görs via intresseanmälan till samordningsfunktionen för introduktionsprogrammen (IM-samordningen), ligger till grund för antagning till icke-sökbara introduktionsprogram. Vid antagning används följande urvalskriterier; elevens målsättning med studier, elevens behov och resurser på gymnasieenheter. Varje antagning är individuell och ska i största mån utgå från elevens mål, behov och förutsättningar.

Individuellt alternativ för elever med diagnos inom autismspektrumtillståndet (IMAAST)

Inom IMA finns ett spår på Sturegymnasiet som kan möta elever inom autismspektrumtillståndet. IMAAST utformas för enskild elev och vänder sig till elever som har en diagnos inom autismspektrumtillståndet, som inte är behöriga till ett yrkesprogram och som har stora kunskapsbrister och svag motivation, eller vill ha en mer allmänt inriktad utbildning som förbereder dem för annan utbildning. Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven saknar godkända betyg i och hela eller delar av gymnasieskolans kurser. Det kan också ingå andra insatser, exempelvis motivationsinsatser eller praktik. Ansökan görs via samordningen för introduktionsprogrammen och antagningen bygger på behov och intresse.

4. Språkinträdning (IMS)

Språkinträdning är till för ungdomar som nyss har kommit till Sverige. Utbildningen har fokus på svenska språket för att eleven ska kunna gå vidare till något annat program i gymnasieskolan, eller till annan utbildning.

Den elevgrupp som kommer till introduktionsprogrammen är en heterogen grupp med en varierande bakgrund, som i högre utsträckning än elever på nationella program har inlärningsproblematik, är språksvaga, har negativa skolupplevelser från grundskolan, har ett sämre fysiskt och psykiskt mående än genomsnittet samt kommer från socioekonomiskt utsatta hem. Det visar sig inte minst i svårigheterna att närvara på lektionerna. Den genomsnittliga frånvaron för samtliga elever på introduktionsprogrammen i Halmstads kommun var 22,4 % under höstterminen 2022.

Elever inom introduktionsprogrammen har även i högre utsträckning erfarenhet av att i grundskolan ha deltagit i mindre undervisningsgrupper, till exempel särskild undervisningsgrupp eller "flexgrupp".

Av de elever som läser på introduktionsprogram är det över tid fler som läser mer än ett år på individuellt alternativ (IMA), för att bli behöriga till nationellt program. Andelen elever som fortsätter inom introduktionsprogram vid uppstart av nytt läsår har ökat från 10 % höstterminen

2020 till 59 % höstterminen 2022. Trenden med en ökad andel ”kvarvarande” elever inom introduktionsprogrammen prognosticeras att öka än mer inför höstterminen 2023.

Andelen elever från grundskolan som har få betyg och som är särskilt obehöriga, det vill säga som har högst fem betyg från grundskolan och saknar svenska eller svenska som andraspråk, ökar. 2018 var det 34 elever som hade 0-5 betyg och 2022 var det 60 elever som hade 0-5 betyg, varav 14 av dessa elever hade meritvärde 0 poäng.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna barnkonsekvensanalys är att utifrån en helhetsbedömning undersöka hur utbildningen på introduktionsprogrammen (IM) säkerställer elevernas möjligheter att nå en behörighet till ett nationellt program. I analysen utreder vi vad som är barnets bästa.

Under arbetets gång utökade nämndordförande och förvaltningschef uppdraget i barnkonsekvensanalysen, till att även undersöka hur fler elever når sina studiemål samt vilka förutsättningar de behöver för att lyckas med gymnasieskolan. I detta ingår också att eleverna ska utvecklas till att bli självständiga individer och självförsörjande.

Vi kommer därför undersöka hur elevgrupperna som är inskrivna på introduktionsprogrammen, ålder 16-19, upplever sin skolsituation samt värderar om förvaltningens nuvarande sätt att organisera utbildningen på är tillräcklig eller om den behöver stärkas ytterligare. För att komma fram till beslut som utgår från elevernas bästa behövs kunskap om vilka framgångsfaktorer som kan öka måluppfyllelsen och möjliggöra att skapa en IM-organisation som tydligt utgår från barnets bästa (elevens behov). Frågor vi söker svar på är:

1. Hur får vi fler obehöriga elever behöriga till gymnasiet?
2. Hur kan arbetet på introduktionsprogrammen organiseras och genomföras för att främja elevens måluppfyllelse?
3. Hur kan arbetet på introduktionsprogrammen organiseras och genomföras för att stärka elevernas möjligheter till arbete?
4. Hur säkerställer vi barn och ungas rättigheter?

1.3 Avgränsning

Det har under arbetets gång konstaterats att det finns anledning att närmre studera skillnader mellan pojkar och flickor ur olika perspektiv. Av tidsskäl har detta inte rymts i denna barnkonsekvensanalys. En eventuell framtida barnkonsekvensanalys med denna frågeställning bör omfatta hela gymnasieskolan, inte enbart introduktionsprogrammen. Frågan är även intressant för grundskolan och kan då med fördel omfatta även ett längre åldersspann än det under gymnasietiden.

2. Metod

En arbetsgrupp bestående av barnrättsstrateg, gymnasierector, kvalitetsutvecklare, samordnande studie- och yrkesvägledare för introduktionsprogrammen samt samordnande rektor för introduktionsprogrammen, sattes samman av förvaltningschef för att genomföra

barnkonsekvensanalysen. Semistrukturerade intervjuer har använts för att lyssna in synpunkter och erfarenheter från elever och personal.

För att få en så heltäckande bild som möjligt var utgångspunkten att genomföra intervjuer med elever från samtliga introduktionsprogram på Halmstads kommunala gymnasieskola. Rektorer på introduktionsprogrammen kontaktades och ombads välja ut totalt 45 elever; 15 elever på Kattegattgymnasiet, 15 elever på Sannarpsgymnasiet och 15 elever på Sturegymnasiet. Rektorer uppmanades att välja ut elever med olika könstillhörighet och etnicitet. 35 elever valde att delta i samtalen, varav 23 killar och 12 tjejer. Eleverna, vilka var i åldrarna 17-19 år, representerade samtliga introduktionsprogram utom individuellt alternativ för elever med diagnos inom autismspektrumtillståndet (IMAAST).

Intervjuerna med eleverna gjordes på plats vid respektive skola av samordnande studie- och yrkesvägledare för introduktionsprogrammen samt barnrättstrateg. En ställde frågorna och den andra antecknade. Eleverna intervjuades i grupper om två till sju åt gången. Tiden för respektive intervju var 45 minuter.

Frågorna som ställdes var följande:

1. Berätta hur du lär dig bäst?
2. Hur ser en bra lektion ut?
3. Vad vill du med din utbildning på introduktionsprogrammet?
4. Vilka möjligheter ser du?
5. När det funkar för dig, hur ser det ut då?
6. Vad behöver du för att må bra i skolan?
7. Spelar antalet klasskamrater någon roll för ditt lärande?
8. Hur ska en vuxen vara som lyssnar på dig?
9. Hur ska en lärare vara för att du ska lyssna?
10. Vad behöver du göra för att ta till dig kunskap?
11. Hur ser en bra skoldag ut?
12. Vad kan du påverka själv för att det ska bli bra?
13. Hur viktiga är kompisarna i skolan?
14. Hur ser stödet ut som skolan ger?

Urvalet av personal inom gymnasieskolan bestod av lärare, rektorer, specialpedagoger, psykolog, kuratorer samt studie- och yrkesvägledare. Personalen representerade samtliga tre gymnasieenheter; Kattegattgymnasiet, Sannarpsgymnasiet och Sturegymnasiet. Även coacher inom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) deltog i samtalen. För att få en bredare kunskap om elevgruppen genomfördes även intervjuer med metodstödjare på socialförvaltningen samt chef och utvecklare på barn- och ungdomsförvaltningen.

Frågorna till personalen handlade om hur de uppfattar elevernas måluppfyllelse samt vilka behov hos eleverna de anser behöver tillgodoses. Intervjuerna med personalen genomfördes av barnrättstrateg, med undantag för intervjun med rektorer för introduktionsprogrammen som gjordes av gymnasierektor.

En avstämning av arbetet gjordes i början av februari 2023 med förvaltningschef och nämndordförande.

Intervjuerna ligger till grund för bedömning av insatser på huvudmannanivå. Beslut om insatser efter genomförd barnkonsekvensanalys tas av utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden.

3. Kartläggning och beskrivning

3.1 Lagar och styrdokument

Den lagstiftning och de styrdokument som är aktuella för barnkonsekvensanalysen redovisas i detta avsnitt.

Skollagen

1 kap. 4 § skollagen: Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

1 kap. 9 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet, oavsett var i landet den anordnas.

1 kap. 10 § skollagen

I all utbildning och annan verksamhet som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

3 kap. 2 § skollagen

Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav eller kravnivåer som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Barnkonventionen

Barnkonventionen ska ses som hel och odelbar och artiklarna är beroende av varandra. De fyra grundläggande principerna är artiklarna 2, 3, 6 och 12. Varje princip har en självständig betydelse, men ska också vara vägledande vid tolkningen och tillämpningen av de övriga bestämmelserna i barnkonventionen och kan bidra med förståelse av skollagen. Övriga artiklar som anses vara aktuella är följande:

- **Artikel 2:** Alla barn i landet har en likvärdig rätt till alla rättigheter oberoende av status och var i landet de bor. Inget barn får diskrimineras.
- **Artikel 3:** Principen om barnets bästa innebär bland annat att när ett enskilt barn eller en grupp barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. I beslutet ska beslutsfattaren dessutom motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, det vill säga vad som beslutsfattaren ansett vara barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på och hur barnets intressen vägts mot andra intressen.
- **Artikel 6:** Barnets rätt till liv, överlevnad och rätt till fysisk, psykisk, andlig och moralisk utveckling. Alla barn har rätt att utvecklas och rätt till utbildning som syftar till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga samt för att förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle.
- **Artikel 12:** Barnet har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. Barnet är bärare av rättigheter och ska vara delaktig och ha inflytande över sitt liv.
- **Artikel 23:** Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv.
- **Artikel 28:** Barnet har rätt till utbildning.
- **Artikel 29:** Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter.

Läroplanen

I skollagens 1 kap. 8 § *Likvärdig utbildning* står det att alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

Lagtexten är tagen ur läroplanens del gällande skolans värdegrund och uppdrag som berör en likvärdig utbildning samt rättigheter och skyldigheter.

Läroplanen (Gy11)³ uttrycker att eleverna ska möta respekt för sin person och att skolan ska sträva efter att vara en social gemenskap som ger trygghet och lust till att lära. I läroplanens övergripande mål och riktlinjer står det att alla som arbetar i skolan ska arbeta för att:

- ge stöd och stimulans till alla elever så att de utvecklas så långt som möjligt
- uppmärksamma och stödja elever som är i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande

³ Skolverket (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*.

Utbildningsplan för introduktionsprogrammen

Enligt skollagens 17 kap. 7 § ska huvudmannen fastställa en plan för introduktionsprogrammen som utbildningen ska följa. Utbildningsplanen ska innehålla uppgifter om utbildningens syfte, huvudsakliga innehåll och längd. I planen fastslås undervisningstimmar per vecka, vikten av individuella studieplaner för eleverna samt skrivningar som är kopplade till att främja elevens motivation, måluppfyllelse och personliga utveckling. Vidare står det om mentors funktion samt hur samordning av programmet är uppbyggt.⁴

3.2 Forskning

Det finns en rad studier som undersökt hur det har gått för elever som varit obehöriga till gymnasiet och för elever som inte fullföljt sin gymnasieutbildning. Resultaten i dessa studier stärker grunden för den här barnkonsekvensanalysen och ger också en riktning till de områden vi behöver fokusera på framöver.

Närvaro

En studie från Göteborgs stad fokuserar på betydelsen av skolnärvaro och vilka insatser som kan vidtas för att främja den⁵. Elever som inte är närvarande i skolan har en högre risk att inte klara kunskapskraven och att detta kan få negativa konsekvenser för både individen och samhället. För att förhindra detta krävs ofta en mångfasetterad variation av insatser för att hjälpa eleven att återgå till skolan. Studien betonar också vikten av att tidigt uppmärksamma tecken på frånvaro och att arbeta relationsskapande tillsammans med familjen, kultur och fritid, socialtjänsten och föreningslivet för att stödja eleven under skolgången.

En viktig aspekt är att det finns ett etablerat samarbete mellan alla vuxna som finns i barnets vardag och som signalerar att skolan är viktig och att utbildning, kunskap och lärande är centralt. För att kunna arbeta med skolnärvaro måste det finnas tid och möjlighet att ytterligare utveckla en gemensam kultur. Det finns exempel från Göteborgs stad som identifierar framgångsfaktorer för att öka skolnärvaron. De faktorer som bidrar till att öka skolnärvaron är att eleverna känner sig sedda och trygga, att skolgången blir förutsägbar samt att det finns höga förväntningar på både eleven och skolan som förmedlare av kunskap. Vikten av att tydliggöra roller, rättigheter och ansvar hos elev, vårdnadshavare och skola betonas.

De finns också analyser som visar att en närvarorutin kan vara ett sätt att påbörja en diskussion om de bakomliggande orsakerna till skolfrånvaro och fungera som en tidig förebyggande insats. Slutligen betonas vikten av stödjande strukturer och en bra övergång mellan skolformerna, särskilt för elever med särskilda behov, och ett nära samarbete med det kommunala aktivitetsansvaret (KAA).

⁴ Halmstads kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (2022). *Utbildningsplan för introduktionsprogrammen*.

⁵ Göteborgs stad. *Sammanfattning av: Arbete för en ökad skolnärvaro i Göteborgs Stad - En studie i identifierade framgångsfaktorer*.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har i en undersökning angett de tio främsta skälen till avhopp från gymnasieskolan. Dessa tio punkter behöver beaktas i det fortsatta arbetet på introduktionsprogrammen för att stärka barns rättigheter och öka målpuppfyllelse.⁶

1. Mobbning, socialt utanförskap
2. Brist på pedagogiskt stöd i skolan
3. Vuxna som inte bryr sig
4. Dåligt bemötande i skolan
5. Bristfälligt pedagogiskt stöd i skolan efter en långvarig frånvaro (på grund av sjukdom eller missbruk)
6. Behov av mer praktik och mindre teori
7. Stökig skolmiljö
8. Fel programval
9. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som inte upptäcks under utbildningen
10. Dåliga hemförhållanden

Motivation

Lärarens roll är av största betydelse för att säkerställa en god lärmiljö samt stödja eleverna till att känna lust och glädje samt bygga sitt självförtroende. Relationen mellan lärare och elever i klassrummet är avgörande för att öka elevernas motivation att lära. Lärare behöver förstå och ta hänsyn till elevernas och gruppernas komplexitet när de organiserar och planerar sin undervisning för att öka elevernas motivation.⁷

Lärares värdegrunder, kunskaper och bemötanden, attityder och arbetsätt är avgörande för elevers motivation och utvecklandet av en god lärmiljö.⁸

För att skapa de bästa förutsättningarna för eleverna är det viktigt att läraren ger eleverna möjlighet att känna positiva känslor. Det är en grundläggande faktor för att elevernas inre motivation ska komma i gång. Interaktionen mellan lärare och elev blir direkt avgörande för elevens lust att lära och i boken finns det beskrivet på detta sätt.

Att vara lärare innebär framförallt att vara ledare för elevernas lärande. Att vara lärare innebär att i allra högsta grad vara medveten om vad man gör, när, hur, till vem och varför.⁹

Detta innebär att när läraren uppfyller ovanstående kan eleven också få uppleva hur de kan lyckas med sina studier och då ökar också motivationen att vilja lära mer.

När elever känner glädje och framgång ökar motivationen. När elever gläds över framsteg, stora som små, ökar således både motivationen och lusten att lära.¹⁰

Lärarnas ledarskap omfattar insikter i elevernas sätt att tänka, bearbeta och agera. Lärande, undervisning och kommunikation kräver lärarnas kompetens, mänskliga perspektiv, kunskaper

⁶ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2014). *Tio orsaker till avhopp*.

⁷ Bostedt, Göran & Boström, Lena (2022). *Motivation för lärande - Teoretiska perspektiv och didaktiska reflektioner*. Studentlitteratur AB.

⁸ Bostedt & Boström (2022). s. 35.

⁹ Bostedt & Boström (2022). s. 100.

¹⁰ Bostedt & Boström (2022). s. 75.

och rollupplevelser för att bli tydliggjorda. Studiemotivation påverkas av känslor (tro på den egna kapaciteten, självkänsla, målorientering, förväntningar), liksom av studiestrategier (yt- och djupinriktade lärstrategier) och av de lärmiljöer (undervisning, fysiska och sociala miljöer) där eleverna befinner sig.

Motivation är en viktig nyckel till skolframgång. Motivationsgraden påverkas av både inre och yttre faktorer, såsom förväntningar på elever, känslor av framgång och misslyckande, ansträngning, olika problem, bedömnings sätt och återkoppling från lärare. Motivationen kan också påverkas av elevens egna och andras uppfattningar om kompetenser, färdigheter och kunskaper samt rädslan att uppfattas som inkompetent och okunnig. Inre motivation handlar om individens egen drivkraft och nyfikenhet medan yttre motivation handlar om belöning eller uppmuntran från andra. Det är viktigt att utveckla elevernas inre motivation och stärka deras självbild och självkänsla. Elever med låg motivation har ofta misslyckade försök bakom sig och en negativ självbild och självkänsla. Lärare kan bidra till att öka motivationen genom att tro på sina elever, skapa positiva relationer och ge dem adekvat stöd.¹¹

Lärarens betydelse

I en forskningsstudie intervjuades totalt 102 elever i åldrarna 16–18 år från tjugo olika skolor i tio olika kommuner om lärarens betydelse.¹² Frågorna som ställdes handlade om att beskriva vad som skiljer en skicklig lärare från en som är mindre skicklig, samt vad som behövs för att en undervisning ska vara lärorik och utvecklande. Studien visar att elever identifierar åtta tydliga aspekter som kännetecknar skickliga lärare och deras undervisning. De bästa lärarna skapar en trygg och förlåtande lärmiljö, relationer baserade på ömsesidig respekt, delar ansvaret för lärande med eleverna, anpassar undervisningen till klasser och individer, kommunicerar att lärande är möjligt för alla, visar passion för undervisning och lärande, utformar lektioner som skapar motivation och betonar kunskapens användbarhet framför formella krav. Eleverna betonar vikten av en tillitsfull, omsorgsfull och trygg relation mellan lärare och elever, där eleverna känner sig sedda och bekräftade som individer. Eleverna uppskattar också att lärare visar att de delar ansvaret för lärande med eleverna, att de kommunicerar höga förväntningar på elevernas förmåga, men samtidigt stöttar eleverna med strategier för att lära och ta nästa steg. En viktig faktor är också lärarnas lyhördhet för individuella olikheter och deras förmåga att anpassa undervisningen efter elevernas behov. Alla dessa aspekter tillsammans skapar en motiverande lärmiljö där eleverna känner sig bekväma att lära och ta risker i sitt lärande.

I en studie från Skolforskningsinstitutet betonas att läraren spelar en central roll för att skapa en positiv lärmiljö.¹³ Att bygga positiva relationer med eleverna är en grundläggande förutsättning för ett inlärningspositivt klassrum. Positiva relationer beskrivs som varma, respektfulla och stödjande, medan negativa relationer kan ha skadliga effekter på elevens inläring. Lärarens ledarskap är avgörande för att stödja elevernas relationer med varandra och för att hjälpa enskilda elever med emotionella och sociala svårigheter. Att anpassa undervisningsmetoder för att möta elevernas behov, såsom känslomässig reglering och effektivt samarbete, är en annan viktig aspekt

¹¹ Wery, Jessica & Thomson, Margareta Maria (2013). *Motivational strategies to enhance effective learning in teaching struggling students*. se Skolverket (2020). *Motivation en viktig nyckel till elevers skolframgång*.

¹² Hirsh & Segolsson (2021); Hirsh (2020) se Hirsh, Åsa (2021). *Relationellt klassrumsledarskap – för kunskapsutveckling, inkludering och välbefinnande*.

¹³ Skolforskningsinstitutet (2021). *Främja studiero i klassrummet – lärarens ledarskap*.

av lärarens roll. Studien betonar vikten av inkludering och att använda varierade undervisningsmetoder för att möta alla elevers behov. En annan framgångsfaktor är att öka elevernas deltagande och inflytande i beslutsprocesser samt att uttrycka och påtala positiva beteenden.

För att kontinuerligt anpassa ledarskapet till elevernas behov anser studien att utvärdering och reflektion över undervisningsmetoder bör ske. Det innebär självreflektion, observation och utbyte av idéer med kollegor. Slutligen är lärarens primära mål att uppmuntra positiva beteenden, stödja elever i svårigheter och skapa en positiv klassrumsmiljö.

Psykisk hälsa

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen genomförde under 2021 en barnkonsekvensanalys med fokus på åtgärder för att förbättra den psykiska hälsan hos unga 16–29 år. Detta med anledning av den ökade psykiska ohälsan hos barn och unga. Rapporten påvisade ett samband mellan psykisk hälsa och skolresultat. Slutsatserna visade bland annat att elever på gymnasiet efterfrågar bättre sociala relationer och fler sociala sammanhang. Vikten av trygghet, trivsel, goda relationer och delaktighet betonades. Arbetsmiljön för eleverna behöver förbättras genom att minska arbetsbelastningen och ge stöd samt att skolpersonal ska utgå från ett normkritiskt förhållningssätt. I analysen beskrevs också betydelsen av tidig upptäckt av unga med ökad risk för sämre psykisk hälsa samt förebyggande åtgärder, extra anpassningar och särskilt stöd.¹⁴

De beslut som togs i denna barnkonsekvensanalys handlade om att skolans personal behöver ha ett salutogent förhållningssätt och en förstärkt samverkan med socialförvaltningen. Vidare togs också beslut om att stärka kontinuerliga forum för elevernas delaktighet och inflytande, införa fler programöverskridande aktiviteter samt att skolpersonal ska ha ett normkritiskt förhållningssätt. Att se över den upplevda arbetsbördan samt att ge stöd till elever med ökad risk för sämre psykisk hälsa var också beslut som togs.

Betyg och resultat

En annan barnkonsekvensanalys som utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen genomförde 2021 riktade in sig på betyg och resultat i gymnasieskolan. Den resulterade i beslut om att förbättra undervisningen och elevens lärande. Det första beslutet handlade om att inventera och kartlägga lokala behov av en varierad och differentierad undervisning för ökad motivation hos eleverna. Det andra beslutet handlade om att förbättra det kollegiala samarbetet mellan lärare och andra yrkesgrupper för att bättre kunna planera och utvärdera elevernas progression utifrån undervisningens komplexitet. Det tredje beslutet handlade om att förbättra elevernas arbetssituation genom att minska stressen och skapa bättre förutsättningar för elevernas chanser att uppnå kunskapskraven.¹⁵

Framgångsfaktorer

Elever som inte fullföljer sin gymnasieutbildning eller är obehöriga till gymnasiet står i högre utsträckning utanför arbetsmarknaden, har lägre lön eller drabbas hårdare vid lågkonjunkturer.

¹⁴ Halmstads kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (2021). *Barnkonsekvensanalys – Psykisk hälsa hos unga 16-29 år.*

¹⁵ Halmstads kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (2021). *Barnkonsekvensanalys – Betyg och resultat i gymnasieskolan.*

Kvinnor har generellt lägre grad av etablering på arbetsmarknaden än män, men studerar oftare vidare. Andelen obehöriga elever ökar och det är fler pojkar än flickor som är obehöriga. Studierna visar också att det sociala arvet har en stor påverkan på en individs ekonomiska situation och att tidigare arbetslivserfarenhet har störst påverkan på möjligheten till ett arbete. För att möta arbetsmarknadens framtida krav bör skolan stärka elevernas digitala färdigheter samt analytiska, sociala och entreprenöriella förmågor. Det är också viktigt att tidigt uppmärksamma indikationer på frånvaro i skolan samt att sätta in insatser för att eleverna ska återgå till skolan och få möjlighet att klara kunskapskraven.¹⁶

Skolinspektionen påvisar, i en granskning av introduktionsprogrammen, bland annat vikten av att nå den enskilde individen. Resultaten visar framför allt att planeringen av utbildningen behöver utvecklas så att den på ett bättre sätt anpassas till varje elevs behov och målsättning, samt att även undervisningen genomförs så att den möter de enskilda elevernas behov och intressen. Vidare behöver samverkan med de nationella programmen utvecklas för att öka elevernas utbildningsmöjligheter, samt att studie- och yrkesvägledningen och elevhälsan behöver bli mer delaktiga i varje elevs utbildning.¹⁷

Skolverket har undersökt alla elever som startade på ett introduktionsprogram (exklusive språkintruktionsprogrammet) 2012 och deras sysselsättningar efter fem år. 74 % var då i sysselsättning, jobb eller studier. I jämförelse mellan de olika introduktionsprogrammen hade flest fått sysselsättning efter introduktionsprogrammets programinriktade val (84 %), medan individuellt alternativ hade minst andel i sysselsättning (65 %). De flesta som gått ett introduktionsprogram och som är i arbete efter gymnasiet har anställning inom vård och omsorg. Program med tydlig yrkesinriktning har störst andel som är i sysselsättning.¹⁸

Nedan följer en sammanfattning av rapportens resultat:

- Majoriteten är i sysselsättning efter introduktionsprogram, de flesta i vårdjobb
- Högre förkunskaper från grundskolan innebär högre andel som arbetar eller studerar
- Elever som övergår till nationella program har högre sysselsättning
- Introduktionsprogram med yrkesinriktning leder till jobb i högre utsträckning
- Elever födda utomlands är sysselsatta i högre utsträckning än elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige (svensk bakgrund) samt elever födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar (utländsk bakgrund)

Skolverket har gjort en sammanställning av 13 ungdomars upplevelser av sin utbildning på yrkesintroduktionsprogrammet och utbildningens betydelse för vägen till arbete.¹⁹

Nedan följer en sammanfattning av resultatet:

- Eleverna behöver förstå nyttan av utbildningen. De behöver få kunskap om att utbildningen leder till något som är "på riktigt".

¹⁶ Statistiska centralbyrån (2018). *Hur gick det för eleverna som var obehöriga till gymnasieskolan?*

¹⁷ Skolinspektionen (2013). *Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan – En kvalitetsgranskning av programmen yrkesintroduktion och individuellt alternativ.*

¹⁸ Skolverket (2019). *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt.*

¹⁹ Skolverket (2015). *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete.*

- Skräddarsydda utbildningar med hög grad av individanpassning underlättar elevernas väg till arbete.
- Att lära sig genom arbetsplatsförlagt lärande (apl) eller praktik under en längre period är betydelsefullt.
- Relationen mellan elev och lärare är av stor betydelse, liksom hur lärare ser på eleven och hur läraren bemöter denna.
- Att systematiskt få växa in i sin praktik är viktigt.Handledarna behöver ha kunskap om vilka elever de kommer att möta och hur de bäst stödjer deras lärande.

Svenskt Näringsliv - förslag till reform för introduktionsprogrammen

Andelen elever på nationella program som läser en yrkesutbildning har minskat från 45 % till 32 % mellan läsåren 2008/2009 och 2020/2021. Företag i Sverige har svårt att rekrytera medarbetare och efterfrågar i hög grad gymnasial yrkesutbildning. Enligt beräkningar från statistikmyndigheten SCB kommer Sverige år 2035 att sakna 290 000 yrkesutbildade, vilket kan leda till minskad tillväxt och skatteintäkter för näringslivet. Svenskt Näringsliv föreslår reformer för introduktionsprogrammen för att öka antalet yrkesutbildade.²⁰

För att öka andelen som vill och kan läsa en yrkesutbildning och matcha utbudet av utbildningsplatser med arbetsmarknadens efterfrågan, har Svenskt Näringsliv tagit fram en ny modell för den gymnasiala yrkesutbildningen; branschmodellen. Denna inkluderar ett reformförslag för introduktionsprogrammen som ska öka elevers chanser att snabbt ta sig vidare i utbildningssystemet eller till jobb. Reformförslaget består av tre punkter:

1. Språkintröduktion ska kunna läsas under maximalt ett år
2. Slå ihop yrkesintröduktion och individuellt alternativ och skapa nya branschpaket
3. Programinriktat val ska bara vara möjligt mot ett yrkesprogram

4. Röster

I detta avsnitt redovisas det som framkommit i intervjuerna med elever och personal.

4.1 Elevernas röster

Motivation

Elevernas motivation och upplevelse av meningsfullhet i skolan påverkas av olika faktorer. En av dessa faktorer är hur eleverna uppfattar en bra lektion, där praktiska inslag anses hjälpa till att skapa bättre inläringstillfällen.

Man vill jobba mer när det är verkstad, man förstår mindre på vanliga lektioner, blir tröttare.

²⁰ Svenskt Näringsliv (2022). *Hur rustar vi unga utan gymnasieutbildning för jobb? – En reform för introduktionsprogrammen.*

En annan faktor är läraren, hur denne är mot eleverna.

| *Min motivation är att läraren är här, man vill prata med hen.*

Eleverna tycker att det är viktigt att läraren är trevlig, säger hej samt att eleverna känner sig välkomna, sedda i klassrummet när lektionen börjar och att läraren får eleverna att fokusera på uppgiften. Eleverna störs av att någon kommer sent och knackar på dörren.

| *Den ska starta på bästa sättet, välkomna oss och presentera vad som ska göras, för vi ska ju bli behöriga.*

Eleverna uttrycker också att de behöver flera tillfällen att pröva för att lära sig och att det är viktigt att få tid att förbereda lektionerna och ha förutsättningar för lugn och ro när lektionen startar.

| *Skulle vilja prova mer, misslyckas ofta. Får inte tillräckligt med möjligheter att lära mig.*

Eleverna beskriver hur de lär sig bäst, vissa föredrar att lyssna medan andra lär sig bättre genom att prata eller skriva. En mindre klasstorlek anses också underlätta inläring för eleverna.

| *Det är bra om det är färre elever i matematiken.*

När eleverna gör framsteg i sina studier upplever de att tiden går fort.

Det är viktigt att börja på en nivå som eleverna klarar av och att de får veta vad de behöver träna på vid ett misslyckande.

| *Skit och svårt med matten, det går inte att göra roligare. Sluta göra så många prov, klarar man inte ett får man göra ett till. Jag lär mig bättre när jag får prata i matte, kan skriva i andra ämnen jag tycker om, är motiverad.*

Eleverna uppskattar också när de kan samarbeta med elever på skolan och när de känner sig som en del av en gemenskap. Kort sagt, en kombination av faktorer såsom praktiska inslag, tydliga instruktioner, mindre klasstorlek, gemenskap och individanpassad inläring kan öka elevernas motivation och upplevelse av meningsfullhet i skolan.

En elev gillar att diskutera och prata om dagens lektion, och att få hjälp när hen frågar. När klassen är mindre blir det lättare att förstå och att få hjälp. Lärarna hjälper eleverna att fokusera och ger alla möjlighet att prata och diskutera. Eleven tycker att hen lär sig mest under genomgångarna och genom diskussioner, men att arbetet inte alltid bör göras i grupp. Det är också viktigt att börja på en nivå som passar eleverna.

| *Man vet inte hur man får göra för att visa att man kan.*

Eleverna upplever skolan som ett andra hem, även om det kan vara svårt att passa in ibland. Att känna tillhörighet är viktigt för motivationen, att vara en elev vilken som helst på skolan, oberoende av vilket program du studerar på.

Lärarens betydelse

I samtalen med eleverna framkom vikten av lärarens betydelse för deras möjlighet till att lära sig samt för sitt mående generellt. Eleverna uppskattar att lärarna är snälla, förklarande och hjälpsamma. Att de lyssnar och försöker förstå hur eleverna mår och vad de behöver. Eleverna uttrycker också att en bra lärare är en som kan förklara på ett sätt som eleven förstår, har tålamod och inte blir arg för lätt.

Snäll, förklarar, lyssnar, hjälper till. Bra talare, god ton och en bra attityden. Att känna sig välkommen, är på hugget, vill att vi ska lära oss. Ett stort leende.

En elev tycker att det är viktigt att lärarna är trevliga och positiva, och att de tar hänsyn till hur eleverna mår. De bör inte ignorera när eleverna säger att de är stressade eller har andra bekymmer.

Trevlig och positiv, ska förstå. Tänker på hur vi mår och inte hur de mår. De ignorerar när man säger att man är stressad, det är många lärare som gör så. Vi har så stora uppgifter, de har många elever att ha koll på.

Dessutom bör lärarna vara fokuserade och hjälpa eleverna att fokusera.

Hon förklarar tydligt och hjälper. Hon tror på oss och säger att vi kan.

Skojar du med eleverna kommer du lyckas.

Lärarna bör vara hjälpsamma mot alla elever och fråga om hjälp om det behövs. Detta kan hjälpa eleverna att känna sig trygga och stöttade, och det kan öka deras självförtroende.

En bra lärare känner vad eleven går igenom, tar en undan för att prata, förstår en. Det är sällan det sker här.

En bra lärare ska hjälpa och lyssna och kunna förklara så att man fattar. Ha bra tålamod och inte bli sur varenda sekund.

Vissa elever uttrycker också att lärare kan vara för petiga med hur uppgifterna ska utföras och att de beskriver uppgifterna som för svåra eller omöjliga att klara, vilket kan skapa frustration hos eleverna.

De flesta eleverna vill gärna klara sin behörighet på ett år och önskar få uppgifter så de kan klara det. De uppfattar att lärarna säger att det kommer bli för svårt, nästan omöjligt. Känslan är då att eleven tappar motivationen och upplever sig som nedtryckt.

Hade känts bättre om det uppmuntrat oss.

Eleverna anser att vissa lärare försöker peppa men inte förstår hur de känner. Andra lärare hjälper eleverna och går igenom uppgifterna på ett bra sätt. En bra lärare är trevlig mot alla elever, hjälpsam och bryr sig om eleverna.

Här på introduktionsprogrammet frågar lärarna om eleverna vill ha hjälp, det är bra för jag har svårt att be om hjälp, vill kunna själv.

En elevs självförtroende ökar på grund av individuellt stöd från lärarna.

| *Jag berättar för läraren hur jag mår och vad jag behöver. Ibland binner inte lärarna prata då de inte har tid.*

| *Lärarna försöker peppa men förstår inte hur jag känner.*

En bra lärmiljö

Eleverna betonar vikten av en god fysisk skolmiljö för deras välbefinnande och inläring. De uttrycker behovet av ett mysigt och avslappnande utrymme, till exempel ett klassrum där eleverna kan känna sig avslappnade och bekväma. De vill också ha fönster i klassrummet för att få naturligt ljus och luftcirkulation.

| *Tycker om att det finns ett chillrum.*

| *Lokalerna är svinbra.*

Att ha en trevlig skolmiljö kan också påverka elevernas känsla av tillhörighet och engagemang i skolan. Eleverna påpekar att de vill känna sig som en del av ett sammanhang.

| *Vill blanda elever med olika språk, vi känner att vi inte tillhör skolan, vi är i en egen klass.*

Skolmiljön kan också hjälpa eleverna att fokusera på sin inläring och förbättra deras prestationer.

Elevernas utsagor beskriver att en god fysisk skolmiljö är en viktig faktor för deras trivsel och framgång i skolan

| *Ganska dött, hade varit bra om vi fick göra om ett klassrum, vi går runt och spänner oss, det är ingen känsla i denna skola. Inga soffor att sitta i. Hos elevhälsan är det mysigt men där får man inte sitta, där är mörkt och mysigt. Är vi trötta på livet sitter vi hos elevhälsan ändå.*

Eleverna poängterar vikten av ett bra klassrum, med tillräckligt med fönster och en whiteboard, men också betydelsen av en bra helhetsupplevelse på skolan. De nämner också vikten av att ha tillgång till bra mat och närliggande bussar. Eleverna vill också kunna vara på den skola som erbjuder den utbildning de helst vill gå.

Elevers mål med utbildningen

Eleverna uttrycker oro för att det kan ta längre tid att nå sina mål än vad de tänkt och behöver stöd i att förstå förutsättningarna för detta. De kan brottas med tanken av att det är svårt att välja hur de ska ta sig vidare, då valet kanske står mellan yrkesintroduktion, någon inriktning eller att enbart läsa grundskoleämnena de saknar. Och att det som erbjuds på den skola de går, inte riktigt uppfyller de mål de egentligen har. Eleverna uttrycker också att det känns konstigt att gå en utbildning med yngre elever än de själva, men samtidigt finns det fördelar med

introduktionsprogrammen då man kanske går och bär på samma problem som andra elever.

Kan inte påverka skolan, ingen lyssnar på oss. Jag vill ju lyckas i skolan men det gör jag inte och då ger jag upp. Får inte de rätta verktygen i skolan.

Huvudmålet kan vara att komma in på den gymnasieutbildning man vill och ta studenten. En längtan till att få en anställning motiverar också. Flera av eleverna inser att de måste lägga ner mer tid på studierna än de först tänkt, men kan också tappa sin motivation när de inser hur lång tid det faktiskt tar för att kunna nå de mål som de har satt upp.

Grejen är när man får ett F, så får man inte reda på vad man ska träna på, tar mycket av ens energi. Orkar inte plugga hemma.

Eleverna uttrycker att de känner sig lite sämre än andra när de inte lyckas, men att de är flera på introduktionsprogrammen i samma situation och det känns bra. De kan tänka sig börja på vilket program som helst, bara de får ett jobb. De berättar att de vill få behörighet och ta studenten, längtar efter att få jobba.

Hade mått mycket bättre om jag fick jobba. Man lyckas inte om man inte har utbildningen.

Skolan är skit.

Klara svenska är mitt mål och söka gymnasieprogram, vet inte vad jag siktar på, blir vad det blir.

Klara mig på introduktionsprogrammet är mitt huvudmål, annars youtuber.

4.2. Personalröster

Den personal som hörts i den här barnkonsekvensanalysen visar på vilket engagemang de har i eleverna på introduktionsprogrammets situation och att de också ser behovet av den här analysen och dess resultat.

Barns röster försvinner lätt i processen, det visar forskning, de kommer in med stark röst i anmälan men minskar under processen då vuxnas röst blir starkare. Vi försöker påverka detta, vill att barns röst ska få mer makt. (Personal på socialförvaltningen)

Vi måste lära oss mer om dessa elever. (Kurator)

Vi behöver skapa en IM-utbildning som inte uppfattas som ett väntrum eller någonstans man är i väntan på det riktiga gymnasiet. (Rektor för introduktionsprogram)

I sambället pratar vi om gymnasieexamen som att lyckas. Vi behöver prata mer om anställningsarbeten. (Studie- och yrkesvägledare)

Eleverna tycker lärarna pratar grekiska. Är för stora grupper, hälften har extra anpassningar. Vi får syn på saker i vår förvaltning som vi behöver förbättra. Vad utsätter vi eleverna för i grundskolan, 16 ämnen i veckan? Vi hade behövt tänka på ett annat sätt.

Vilka elever lyckas med den struktur vi har nu? Flickor, de som har stöd hemma etc. Vad går vi in med för elev- och barnsyn? (Personal på barn- och ungdomsförvaltningen)

Närvaro

Skolnärvaro är en förutsättning för att tillgodogöra sig sina studier och därmed att fullgöra sin gymnasieutbildning. Eleverna på introduktionsprogrammen har generellt sett en högre frånvaro än övriga elever på gymnasiet. Att elever är frånvarande grundar sig alltid i något och nedan följer att antal uttalanden om i sammanhanget viktiga faktorer; motivation, känsla av sammanhang (KASAM), betydelsen av stödprofessioner på skolan samt relationsbyggandets betydelse.

Motivation

Motivationsfaktorn är viktig när det kommer till elevernas grad av närvaro i skolan. Introduktionsprogrammen kan då i sig själv vara ett problem då eleverna där, i de allra flesta fall, hade velat gå ett nationellt program. De är placerade på en utbildning de egentligen inte vill gå på eller har sökt sig till eller som elev på programinriktat val (IMV) kommit in i mån av plats då de behöriga är först i tur att få sina utbildningsplatser.

Det är inte alltid deras förstahandsval vilket såklart påverkar elevernas motivation. Det blir en hel del avbrott och byten av program som i sin tur innebär ekonomiska, administrativa och sociala utmaningar. (Lärare)

Eleverna på introduktionsprogrammen har under sina år på grundskolan inte lyckats nå hela vägen till behörighet för de nationella programmen. Ofta beror det på flera orsaker/svårigheter. Många gånger har de också ett sämre mående i kombination med eller på grund av sina andra problem.

Behovet av stödåtgärder för den här elevgruppen är stort och det är viktigt att möta elevernas behov tidigt, så att de känner att de får hjälp och påbörjar sin utveckling mot sina mål snabbt.

Eleverna mår sämre i dag och det står i vägen för deras utbildning. Elever som mår dåligt påverkar även andra elever. (Speciallärare)

Intresse för det man undervisas i är naturligtvis avgörande för motivationen. Även graden av abstraktion. Elever som inte är så studiestarka och som ska läsa ett teoretiskt ämne de inte är särskilt intresserade av, har väldigt låg grad av motivation i jämförelse med exempelvis elever som får arbeta med motorer eller i ett restaurangkök som de själva valt. Konkreta och synliggjorda uppgifter som eleverna tycker är roliga blir motivationsskapande.

Det blir mer på riktigt, många av dessa elever skulle behöva komma ut på en arbetsplats. Alla vill inte bli behöriga till högre utbildning. (Kurator)

En annan viktig faktor är att eleverna känner att de har och kan ta ansvar för sin situation och sina studier. Det kan ge framtidshopp och motivation. Men egenansvar kan vara svårt att ta när problemen är många och stora.

Ni fattar inte hur jag har det kan elever säga. (Kurator)

KASAM

Att som elev ha en känsla av sammanhang (KASAM) ger också en utgångspunkt till att vilja vara närvarande i det sammanhanget. Verksamheten på introduktionsprogrammen kan dock ibland upplevas som en egen verksamhet på skolan, som övriga program inte samarbetar med eller att eleverna inte bjuds in i de sammanhang som de behöriga eleverna är en naturlig del av. Det är viktigt att få känna tillhörighet på skolan.

Det hade varit kul med samarbete med andra program. De andra lärarna på skolan är tveksamma till samarbete. Våra elever [på språkinstruktionen] åker till exempel inte med till Hestra. Har tidigare inte varit med på öppet hus. Hela skolan behöver jobba med att alla ska känna sig delaktiga. Vi har haft samarbeten tidigare som blivit succé. Lärare på språkinstruktionen upplever att de inte tar lika plats som övriga på den stora skolan.
(Lärare)

Introduktionsprogrammen kan vara svåra att förstå sig på. Det finns olika varianter och i många fall har elever i samma klass olika innehåll i sina studieplaner. Det kan vara svårt att förstå var i gymnasieprocessen man befinner sig som elev.

De vet sällan vad de har för mål med skolan. Vissa känner inte till att de inte går på ett nationellt program och inte heller hur lång deras gymnasietid är planerad till.
(Specialpedagog)

Det är en utmaning att få eleverna att uppnå en känsla av sammanhang på introduktionsprogrammen. Vissa elever är väldigt långt ifrån en behörighet till ett nationellt program och då kan det vara extra svårt. I vissa fall handlar gymnasietiden om att bli skoltränad och/eller att öva sociala förmågor och bli bättre rustad i värdegrundsanknutna frågor.

Hur får vi tiden meningsfull? Hur är man en god människa och god förebild? Alla har rätt att vara här hur man än betar sig. Bättre att vara i skolan än någon annanstans.
(Skolpsykolog)

Många elever har kontakt med socialtjänsten, ibland på grund av en inte fungerande hemmiljö. Då kanske skolan inte känns så viktig. De allra flesta eleverna på introduktionsprogrammen upplever att de har misslyckats och har inte kunnat leva upp till skolans krav. De får en utbildning, men kan inte alltid tillgodogöra sig den. De behöver guidning och skolträning.

Deras problem är större än att missa en mattelektion. (Kurator)

Elevhälsoteam

Andra professioner i skolan, förutom lärare, kan vara betydelsefulla för att eleverna ska stanna i skolan och ha en hög närvarograd. Elevhälsoteamet, bestående av studie- och yrkesvägledare, kuratorer, skolsköterskor, specialpedagoger och socialpedagoger, är viktiga i det kompensatoriska uppdraget. Där de kan hjälpa elever med olika typer av svårigheter att hantera sina problem i syfte att klara av skolan bättre.

Eleverna har ofta diagnoser, inte tillräckligt stöd bemyndat. Är inte alltid på den åldersnivån deras ålder är. Tänka bredare och att inte alla måste ha behörighet. (Kurator)

Elever med relativt stora behov av stödåtgärder behöver fångas upp så att de inte hoppar av skolan. Skolan behöver arbeta med en bred palett av åtgärder såsom hjärnhälsa med ”10 goda vanor”, motion, coachande samtal, arbete med goda relationer, trygghet och trivsel, egna scheman, egna salar/hemklassrum, gemensam lunch med mera.

Tidiga kartläggningar är viktiga. Vi vet att det funkar när vi har tät kontakt med vårdnadshavare, att jag får medgivande att prata med soc [socialtjänsten] och BUP [barn- och ungdomspsykiatri]. Där, att vara i ett team i arbetslaget är gynnsamt för eleven. Det är inte en lärare som ska klara allt. (Kurator)

Elevhälsan, tillsammans med socialförvaltningen och barn- och ungdomspsykiatri (BUP), kan också vara en länk till vårdnadshavare och ta hjälp av denne samt även vid behov vara till hjälp. Det är inte minst viktigt i skolans kompensatoriska uppdrag.

Vi vill komma in så tidigt som möjligt och stärka föräldrarnas roll. Barn ska gå till skolan, framför allt utländska föräldrar sitter inte i förarsätet. Att föräldern är viktig som förebild och är driven, att prata gott om skolan inför sitt barn. Ju senare vi kommer in desto svårare är det att göra skillnad. Föräldrars värderingar påverkar mycket, skolan är skyddsböjande. Föräldrar som står långt ifrån arbetsmarknaden behöver förstå vikten av skolan. Att jobba över tid och håller barnet tillsammans. Många familjer behöver stöd hela livet. Föräldrar med NPF [neuropsykiatriska funktionsnedsättningar] har ofta barn med NPF. Länka ihop familj och skola. Jag träffar elever i min verksamhet som aldrig kommer kunna klara kraven som skolan ställer. Hur gör vi då? (Personal på socialförvaltningen)

Även elevhälsoteamen ser ett behov av att göra förändringar som kan gynna eleverna.

I rollen som kurator borde jag kanske jobba på ett annorlunda sätt. Mer hands-on, mer i stunden, krävs ett omtag. (Kurator)

Jag känner att jag inte har kompetensen att hjälpa dem. Viktigt med studievägledning som ger en realistisk bild av hur länge man ska gå. (Studie- och yrkesvägledare)

Relationer

Relationen mellan lärare och elev är av stor betydelse för vilka resultat som uppnås, vilket också uttrycks av båda parter.

Lärare behöver möta där eleverna är, bygga arbetsallians. Eleverna behöver lyckas. Tro på eleverna, skapa framtidstro. Den elev som känner att läraren tror på en lyckas bättre. (Skolpsykolog)

Eleverna på introduktionsprogrammen ställer också stora krav på personalens relationskapandekompetens. Samspelet mellan elev och lärare är frekvent återkommande i intervjuerna.

Måste vara medveten som vuxen om dina egna känslor, annars affektsmitta. Elever kanske inte förstår ”what’s in it for me?” i relationen. Unga människor är också i en slås sig fri-fas. (Skolpsykolog)

Vi börjar jobba med ordning och reda i salen. Många vuxna är rädda för elever som stör, för att de duellerar med ord. Vill inte göra mig ovän med dem för det tar mycket av min energi. (Speciallärare)

Har vi relationskapital så kan man kravsätta. Hur ser balansen ut mellan konsekvenser och relationer? Du måste hitta saker du tycker om hos eleven, det ingår i professionen för att ingå i en arbetsallians. Alla vuxna behöver teama med eleverna. När man som lärare stressar mellan lektioner tänker man kanske inte på att elever har haft svårt i skolan i sju år. (Skolpsykolog)

Jag tror på att ha många samtal, jag kan vara entusiastisk och positiv men eleverna måste vilja. (Speciallärare)

Personalen uttrycker även att eleverna behöver trygga vuxna som ligger steget före och att det måste vara rätt vuxna på introduktionsprogrammen. De måste ha rätt elevsyn. Vissa förespråkar heltidsmentorer, då mentorsuppdraget är krävande.

Hjärtat måste vara stort och tålmodigt! (Kurator)

När jag lägger mer tid på en elev så ökar möjligheten till förändring för eleven. Kunna ha den tiden med eleven att "bara sitta där". För många är det en vinst att bara få komma till skolan. (Personal på socialförvaltningen)

Att vara mentor för elever på introduktionsprogrammen behöver man som mentor vara något annat än bara lärare, behöver samarbeta med hemmet. De är så olika, hur gör vi för att möta deras behov? Lärare behöver vara en professionell kompis till eleverna. (Kurator)

Med språkintröelever behöver man prata om annat än utbildning, relationer. Det kan få dem att lära sig mer svenska, att få komma till uttryck på annat sätt, till exempel genom det estetiska. (Lärare)

Man måste tycka om de här barnen och man behöver vilja jobba med dem. Relationen mellan vuxna och elever kan ju avgöra ett betyg. (Kurator)

Organisation

På introduktionsprogrammen blir elevernas individuella studieplaner särskilt viktiga, då det inte finns någon fast programstruktur eller examensmål för respektive program. Då eleven påbörjar sin utbildning har det föregåtts av överlämning från grundskolan som är betydelsefull för att kunna möta varje elevs behov och vid start genomförs kartläggning av var eleven kunskaps- och hälsomässigt befinner sig. Då studieplanen är ett levande dokument som följs upp regelbundet med ansvarig mentor och rektor, medför det att skolan behöver ha en stor flexibilitet för att kunna möta eleven på dennes nivå samt att det finns en anpassad lärmiljö. Bland lärarpersonalen uttrycks att:

Eleverna skulle behöva bättre lokaler och även arbeta mer utanför skolan med studiebesök och arbetsplatsbesök. Skulle vara bra med hemklassrum.

Utmärkande för introduktionsprogrammen är behovet av att samverka med andra aktörer; barn- och ungdomsförvaltningen för överlämningsinformation, personal inom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) för elever som avbryter eller påbörjar sina studier igen samt socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och polis för elever som har andra stödinsatser från samhället. Det är även väsentligt med ett nära samarbete med vårdnadshavare.

Tidiga kartläggningar är viktiga. Vi vet att det funkar när vi har tät kontakt med vårdnadshavare, att jag får medgivande att prata med soc [socialtjänsten] och BUP. Där, att vara i ett team i arbetslaget, är gynnsamt för eleven. Det är inte en lärare som ska klara allt. Utmaningen är samsynen på eleven och arbetsättet. En tydlighet så man vet, viktigt att rektor stöttar arbetsformen. (Kurator)

Ytterligare ett vedträd, en organisatorisk fråga: Skriver ut dem från introduktionsprogrammen, kommer till KAA [det kommunala aktivitetsansvaret], motivera till studier. Studsa fram och tillbaka hur många gånger som helst. (Studie- och yrkesvägledare)

Mer samarbete krävs mellan skola och socialförvaltning. (Coacher inom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) och studie- och yrkesvägledare för introduktionsprogrammen)

Individanpassad utbildning

Då antalet elever som har få betyg från grundskolan ökar, medför det ett ökat behov av att kunna läsa fler grundskoleämnen inom ramen för introduktionsprogrammen. Detta för att eleverna ska kunna bli behöriga och konkurrera om en plats på ett nationellt program. Det ekonomiska utrymmet och organisationen i dag medger dock i ringa grad att eleverna kan läsa fler grundskoleämnen än engelska, matematik och svenska. Rektorerna för introduktionsprogrammen (IM) uttrycker:

Vi behöver erbjuda de grundskoleämnen som eleverna behöver för att bli behöriga. Vi behöver skapa en IM-utbildning som inte uppfattas som ett "väntrum" eller någonstans man är i väntan på det riktiga gymnasiet. Det är inte motiverande att vara på ett program som uppfattas så vagt eller identitetsfattigt.

Även personalen på introduktionsprogrammen uttrycker behovet av att kunna läsa fler ämnen och lärarna på språkintroduktionen (IMS) ger uttryck för att:

IMS-eleverna skulle behöva läsa fler ämnen än de tre för att förstå det svenska sambället.

Även lärare på individuellt alternativ (IMA) uttrycker samma sak:

Är få ämnen man erbjuder på skolorna, kan behövas fler ämnen. Det behövs en övergripande överblick på IM, nu är det mycket enbetsinriktad.

Av de elever som läser programinriktat val (IMV) och ska läsa ett av grundskoleämnena matematik eller engelska, är det få IMV-elever som lyckas med att klara ämnet både på

grundskole- och gymnasienivå för att nå en gymnasieexamen. Enligt IMV-lärare beror det på att:

De ofta får börja på mellanstadienivå och att eleverna har det tufft i det grundskoleämne de ska läsa upp samtidigt som de ska läsa gymnasiekurser som de kan skeep inte heller har det så lätt för.

Elever inom introduktionsprogrammen (IM) önskar i hög grad att få möjlighet till att göra praktik, vilket inte minst visar sig i elevernas intresseanmälan till IM där praktik är den färdighet som elever har mest önskemål kring. Dock är den bistra verkligheten att det är svårt med praktikanskaffning då det konkurrerar med arbetsplatsförlagt lärande (apl) på yrkesprogram, grundskolans praktikelever samt andra utbildningsanordnare, såsom vuxenutbildningen och fristående skolor.

Vi behöver bli bättre på att bygga upp praktikeplatser. Man behöver få något som är meningsfullt och roligt. Man behöver lyckas och viljan att fortsätta. (Kurator)

Det finns en ökad andel elever från grundskolan, som kommer till introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA) med en bakgrund av problematisk skolfrånvaro, sociala utmaningar samt få godkända betyg. Inom IMA finns ett spår på Sturegymnasiet som kan möta elever som är diagnosticerade inom autismspektrumtillståndet (IMAAST). Dock finns det behov av att kunna möta ett ökande antal elever med stora behov och som inte har autismdiagnos. Rektorererna för introduktionsprogrammen (IM) anser:

Vi behöver fler alternativa utbildningar för IM-elever.

En liten skolform, kanske mot hemmasittare, de som inte är vana att gå i skolan, har svårt att gå med andra elever.

IM-samordningen sammanfattar behovet av individanpassad utbildning med:

Vi ser två behov, elever som behöver mycket praktik och andra som behöver komma in i en skolrutin. Dessa grupper ser vi och måste jobba med. Detta har vi redovisat för gymnasiechefen och förvaltningschef.

Under vårtermin 2023 har ett samarbete mellan IM-reaktor på Kattegattgymnasiet och kulturförvaltningen påbörjats, i syfte att nyttja lokaler på Nolltrefem för att ta emot elever inom introduktionsprogrammet individuellt alternativ (IMA), med särskilda förutsättningar att möta ungdomar med problematisk skolfrånvaro och/eller andra sociala utmaningar. Verksamheten erbjuder en studiemiljö som genomsyras av relationsskapande och motivationshöjande insatser. Målet är att skapa rutiner för en vardag som fungerar över tid samt förbereda, motivera och vägleda eleverna till vidare studier alternativt praktik/arbete.

IM-samordningen har även vid överlämningskonferens med grundskolor kring särskilt obehöriga elever informerat studie- och yrkesvägledare på grundskolan, rektorer samt specialpedagoger om att utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen arbetar med att få till stånd denna verksamhet till hösten 2023. Detta under förutsättning att erforderliga tillstånd bifalles.

Yrkesinriktade utbildningsalternativ

Inom Halmstads kommunala gymnasieskola finns i dag få alternativ inom introduktionsprogrammen att läsa yrkesintroduktion (IMY), som är en utbildning för obehöriga vars syfte är att elev ska få en yrkesinriktad utbildning. Denna ska underlätta etablering på arbetsmarknaden eller leda till studier på ett yrkesprogram. Förutsättningarna att få plats är dock i de flesta fall beroende på antalet sökande till yrkesprogrammen och hur stor andel av eleverna som är nationellt behöriga alternativt behöriga för programinriktat val (IMV). I de flesta fall medför detta att det inte finns plats för yrkesintroduktionselever, då de organisatoriska möjligheterna är små att utöka verksamheten med fler, och i detta fall, obehöriga elever på de gymnasiala yrkesprogrammen. I antagningsförfarandet är IMY inte sökbar via gymnasieantagning Halland utan sker via intresseanmälningar till IM-samordningen och tilldelning är beroende av elevsöket samt sker i mån av plats.

Att hitta fler alternativa vägar som inte nödvändigtvis innebär en gymnasieexamen på ett nationellt program delas av flera personalgrupper. En specialpedagog sammanfattar det med:

Ligger alldeles för mycket fokus på att bli behöriga. En skola för alla behöver olika mål för olika elever. Att få eleverna att lyckas, att bli goda samhällsmedborgare. Vi ska inte spä på deras misslyckanden. Det är fler teoretiska ämnen på yrkesprogrammen. Många blir aldrig färdiga och har det jättejobbigt med att ha så många ämnen.

Studie- och yrkesvägledare säger:

I sambället pratar vi om gymnasieexamen som att lyckas. Vi behöver prata mer om anställningsbarheten och att alla elever ska få utbildning. Vägen kan vara yrkesutbildning.

Citat från andra personalgrupper:

Vi behöver fler alternativa utbildningar för IM-elever, likaså fler sökbara IMY-platser.

En bra apl-plats är den bästa möjligheten att få ett jobb. Kanske borde det finnas ett alternativ till gymnasiet för de som inte vill ha hela paketet mot examen?

Jag tror att många av eleverna inte går vidare till högre studier och behöver tänka mer mot yrkeslivet.

Rektorer på yrkesprogram har under läsåret 2022/2023 sett över sina möjligheter att skapa fler platser inom yrkesintroduktion (IMY) i samråd med sina branschkontakter, då det inom flera yrkesområden beräknas finnas ett stort arbetsmarknadsbehov. Det råder dock stora skillnader mellan yrkesprogrammen avseende vilka förutsättningar som finns för att möjliggöra detta.

Inom handels- och administrationsprogrammet och försäljnings- och serviceprogrammet finns det utmaningar i form av branschföretag som hittar rekryteringsbehov på annat sätt och inte ser behov av utökat samarbete med gymnasieskolan. Inom bygg- och anläggningsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet finns svårigheter att hitta apl-platser. Inom el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammet finns det inga organisatoriska möjligheter att ta emot elever utöver nationellt behöriga på grund av högt söktryck och antalet platser på programmen beräknas fyllas inför läsåret 2023/2024. På

bygg- och anläggningsprogrammet samt industritekniska programmet kan det eventuellt finnas IMY-platser, men det står inte klart förrän antagningen är klar i början av juli 2023. På restaurang- och livsmedelsprogrammet kommer det att skapas 12 sökbara IMY-platser till höstterminen 2023 och där sker antagningen via gymnasieantagning Halland. Inom flera av yrkesprogrammen ser man möjligheter att skapa yrkesområden tillsammans med lokala branschföretag för att skräddarsy kortare utbildningar som matchar behoven i branschen såsom underhållstekniker på industritekniska programmet, rekonditionering alternativt däckmontering på fordons- och transportprogrammet.

Frågan om att organisera verksamheten för att möjliggöra fler sökbara yrkesintroduktionsplatser är dock komplex och kräver en utförligare utredning där man ser över samtliga yrkesprogram:

- resursmöjligheter på gymnasieskolorna vad gäller lokaler, material och personal
- ekonomiska förutsättningar och incitament samt vilka konsekvenser sökbara IMY-platser får
- möjligheter till samläsning för elever på programinriktat val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ
- möjligheter till praktikplatser och vilken påverkan ett ökat antal praktikplatser får på ordinarie apl-platser
- behov av kortare yrkesutbildningar som efterfrågas på den lokala arbetsmarknaden

Individanpassad undervisning

Undervisningen på individuellt alternativ (IMA) ska anpassas efter elevernas enskilda förutsättningar och behov, så att varje elev ska ha stora möjligheter att nå sina specifika mål. Detta ska ske samtidigt som de ska ingå i en organisation med andra elever i ett kollektiv som också måste fungera organisatoriskt, vara ekonomiskt rimligt och inte minst socialt hållbart.

Svensk skola arbetar också mycket efter inkluderingstanken där vi ska "lyfta ut" elever från ordinarie undervisningssituation så lite som möjligt. Tvärtom ska vi sträva efter att hålla ihop elevgrupper även om de ligger på olika kunskapsnivåer, har olika målsättningar och har olika förmågor.

På introduktionsprogrammen (IM) är detta särskilt komplext. Inga elever på IMA har blivit behöriga till ett nationellt program. Det finns olika anledningar till det. Nedanstående uppräkningslista kan exemplifiera anledningar och de olikheter som ska rymmas i samma organiserade skolkollektiv, samtidigt som de har olika målsättningar och ska mötas utifrån sina egna förutsättningar. I samma klass finns:

- Elever med bristande förkunskaper (motsvarande mellanstadienivå) och elever som är nära betyg
- Elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och elever utan den typen av variation
- Elever med diagnosen intellektuell funktionsnedsättning (IF), svagbegåvade elever och elever som strävar efter att nå behörighet till ett högskoleförberedande program
- Elever utan motivation, med hög frånvaro, och elever som verkligen vill vidare till ett nationellt program, med full närvaro

- Elever med stora svårigheter i det sociala samspelet
- Elever som varit kort tid i Sverige men för länge för att få gå på språkintröduktion (längre än fyra år)
- Av de elever som varit kort tid i Sverige finns de med god skolbakgrund i hemlandet till de som var analfabeter när de kom till Sverige
- Elever med språkstörningar
- Elever med dålig mental hälsa
- Elever med trassliga hemförhållanden
- Elever där vårdnadshavarnas skolbakgrund är begränsad
- Kriminellt belastade elever
- Normalbegåvade elever som haft en tuff tid under högstadiet (exempelvis mobbing, sjukdom, trauma)

Jag är sjukt frustrerad, i ett och samma klassrum, en elev som har förutsättningar med de som inte har gör att ingen når sina mål. Vi behöver gruppera om oss utifrån förutsättningar. (Studie- och yrkesvägledare)

Det är mycket med IM. Vissa elever kommer från krig och andra har Aspergers eller andra diagnoser. (Speciallärare)

Bra tumregel, har man en funktionsnedsättning är man ofta 30 % yngre i sin känsloreglering. Det finns en frustrationsfas vid inläring av nytt, får eleven problem med detta behöver den ett "hjälpjag". Machokulturen kan här stå i vägen då man inte vill fråga om hjälp utan klara det själv. Viktigt att ständigt checka av med eleven. 50 % har säkert NPF [neuropsykiatriska funktionsnedsättningar], hur gör vi då? (Skolpsykolog)

När de tuffa killarna kommer och skriker könsord så sitter en autistisk flicka, blir det en krock. De har så skilda problem med sig. Alla elever är ju elever med stora behov. (Kurator)

Många elever på introduktionsprogrammen (IM) har gått i flexgrupper eller SUND-grupper i grundskolan. Vissa kommer från ett sammanhang med assistent eller "en till en"-undervisning. På gymnasiet finns det inte resurser för detta. Regelverket ser också olika ut på grundskolan i jämförelse med gymnasiet avseende vilka särskilda stödåtgärder som kan/ska användas. Omställningen till att gå på IM på gymnasiet kan därför bli ganska stor för en del elever. Detta faktum ska ses i samband med tanken om inkludering och samtidigt utmaningen/styrningen att organisera undervisningen efter den enskilde elevens behov och förmågor.

Eleverna på programinriktat val (IMV) är obehöriga elever som saknar något enstaka ämne för att bli behöriga och som går inkluderade i en klass på ett nationellt program samtidigt som de läser upp det grundskoleämne de saknar. Problematiken i en sådan klass påminner ibland om problematiken i en klass på individuellt alternativ (IMA), då spridningen kan var ganska stor.

IMV-elever behöver mer tid per ämne för att nå behörighet. Schemalagd resurstid är bra för dem. Det är försvarande att ha många IMV-elever i samma klass. Elevernas brister är

ofta ganska stora om man inte nått godkänt i åk 9. Lärarna får ofta börja undervisningen på mellanstadienivå. (Lärare)

IMV-elever är nödvändigtvis inte de som har störst problem i klassen. Behöriga elever med låga meritpoäng kan ha minst lika stora utmaningar. Alla har kanske inte heller nio år i svensk grundskola och vissa är vana vid att undervisas med stöd en till en eller i SUND-grupp. Sedan finns det elever med relativt höga meritpoäng vilket ger stora nivåskillnader i en klass. Kanske kunde man dela klassen oftare så att läraren får mer tid per elev. (Lärare)

När man delar undervisningsgrupper efter förkunskaper eller förmågor finns det risk att man skapar negativt differentierade grupper och elevernas behov av stöd efter behov tillgodoses inte.

ADL-träning [Aktiviteter i det dagliga livet], konkret hjälp (hur åker du buss?) (Kurator)

På introduktionsprogrammen finns fler elever som behöver hjälp med studieteknik. Skolan behöver samtidigt erbjuda vissa elever fler ämnen. Många elever behöver språkhandledning. Många skulle må bra av mer verklighetsförankrad undervisning med studiebesök etc.

Kan man lockas till skolan av en annan anledning, till exempel att få träffa djur? Att få göra babysteps. (Kurator)

Sammanfattningsvis är utmaningen att möta en elevgrupp på respektive elevs nivå där spridningarna är mångfaldiga.

7. Analys och slutsatser

Vi kan konstatera att det stadigt tycks vara någonstans mellan 25–30 % av ungdomarna som inte slutför sina gymnasiestudier. Kan vi minska den andelen och i så fall hur? En del faktorer kan vi påverka, vissa på kort sikt och andra på längre sikt med mer omfattande insatser. Andra faktorer kan vi inte göra något åt såsom föräldrars utbildningsnivå, vad eleverna har med sig från grundskolan eller elevernas ursprung.

Resultaten kommer i detta avsnitt att analyseras och kopplas till aktuell forskning.

7.1 Organisera fler alternativa utbildningsvägar

Elever hamnar inte på de utbildningsplatser som de önskar, då det inte finns tillräckligt med platser på populära program. Det finns i mycket liten utsträckning utbildningsplatser för obehöriga elever och inom ramen för introduktionsprogrammen med yrkesalternativ såsom yrkesintroduktion. För en större andel av eleverna är ett näbart mål snarare att gå mot anställningsbarhet än att få en gymnasieexamen och det finns få utbildningar som motsvarar vad dessa elever efterfrågar.

Halmstads gymnasieskola behöver ökade möjligheter till individuellt anpassade studieplaner med fler alternativ, bland annat yrkesintroduktioner, där vi också arbetar mer mot anställningsbarhet

och inte enbart mot gymnasieexamen. Vi kan också öka andelen åtgärder som tycks ge positiva effekter, såsom att ge eleverna arbetslivserfarenheter redan under gymnasietiden.

7.2 Individanpassad undervisning

Många elever kommer från ”en till en”-undervisning genom till exempel SUND-grupper, där individanpassning kan ske i mycket högre utsträckning än vad som är möjligt inom gymnasiet. Vi behöver ökade kunskaper om funktionsnedsättningar och pedagogiskt arbete med elever utifrån deras hälsotillstånd. För elever som haft individanpassad undervisning är det en stor utmaning att komma till en miljö där man vistas i större grupper.

Vi kan inte inom ramen för introduktionsprogrammen erbjuda undervisning i samtliga grundskoleämnen, utan där blir i stället fokus på att klara behörighet i svenska, matematik och engelska.

7.3 Bemötande och relationer

Relationsskapandet mellan elever och personal har stor och ibland avgörande betydelse. Det är många elever med diagnoser och ”NPF-problematik” som är obehöriga, där behovet av att kunna möta dessa elever är stort. Det är en pedagogisk utmaning för lärarna att hantera och ofta saknas den kompetensen. Organisationen förlitar sig i hög utsträckning på lärarnas intresse för att förkovra sig för att kunna möta dessa elever.

7.4 Närvarofrämjande åtgärder

Graden av närvaro har en avgörande betydelse för elevens resultat. För att öka närvaron behöver vi arbeta med motivationshöjande åtgärder. Det kan handla om att klargöra och förtydliga framtidsutsikter och mål. Att uppnå en känsla av sammanhang (KASAM) så att eleven upplever att utbildningen är på riktigt och leder mot målet. Motivationsskapande åtgärder behöver vi förbättra. Lärmiljöerna behöver skapa trygghet, likväl som de sociala relationerna. Välkomnande och adekvata salar, material och utrustning gör skolan välkomnande för eleverna. En gemensam arbetsrutin för att identifiera problematisk skolfrånvaro med exempelvis ”early warning system” skulle kunna stötta mentorerna i arbetet med frånvaroproblematik.

7.5 Övriga stödfunktioner/professioner

Vi kan förändra/förbättra de kompensatoriska åtgärderna. Genom utökat samarbete mellan alla de av skolans personalkategorier som arbetar med eleverna på introduktionsprogrammen, kan vi tillsammans möta upp behov som kan behöva kompenseras ännu bättre. Vägledning och stöd till elever som inte påbörjat alternativt funderar på att hoppa av gymnasieskolan är viktigt i syfte att inte ”tappa bort” ungdomar eller skapa hemmasittare.

7.6 Utveckla arbetet med elever som har bristande kunskaper i svenska

Elever som inte har ett gymnasieadekvat skolspråk har en extra stor utmaning i att nå sina mål. De eleverna behöver mötas särskilt.

8. Bedömning av barnets bästa och förslag till beslut

Enligt barnkonventionens artikel 28 har barn rätt till utbildning. Syftet med denna studie var att besvara frågorna; hur får vi fler behöriga till nationellt program, hur stärker vi elevernas möjligheter till arbete samt hur ska introduktionsprogrammen organiseras för att eleverna ska nå sina mål så vi säkerhetsställer barn och ungas rätt till utbildning.

De förslag till beslut som presenteras i detta avsnitt beskrivs utifrån samtalen med elever och personal och deras beskrivningar av vad som påverkar deras uppfattning om skolsituationen. Eleverna på introduktionsprogrammen behöver många olika stödåtgärder som skapar möjligheter till att nå behörighet till gymnasiet, men också för att nå sina personliga mål i syfte att bli självständiga och anställningsbara. En förväntad effekt av beslutsförslagen är att fler elever känner sig lyssnade på och sedda och därmed ökar möjligheten att skapa en organisation som tydligare möter berörda elevers behov.

En annan effekt blir den ökade yttre och inre motivationen hos eleverna till att vara i skolan och känna hopp inför framtiden.

Därför görs följande bedömning och förslag till beslut:

1. Organisera för yrkesintroduktionsplatser på Halmstads kommunala gymnasieskola

På Halmstads kommunala gymnasieskola erbjuds det i dag endast yrkesintroduktionsplatser i mån av plats, efter att elever på nationella program fått sina platser. Med utgångspunkt i artikel 28 i barnkonventionen behöver fler yrkesintroduktionsprogram bli sökbara. Det innebär att Halmstads kommun inte bara bidrar till att fler ungdomar går ut i arbete i stället för arbetslöshet, utan också till att stärka kommunen inför en stor utmaning med kompetensförsörjning.

- Beslut: Huvudmannen tillser att utredning sker gällande organisering av verksamheten för att möjliggöra ett fast antal platser för yrkesintroduktionselever, samt att dessa är sökbara via gymnasieantagning Halland.

2. Organisera IM-verksamheten för att möta elever med stora behov

Eleverna inom introduktionsprogrammen (IM) är en heterogen elevgrupp med stora behov och skilda mål med sin utbildning. De behöver i högre utsträckning ledning och stimulans för att öka sin motivation och förmåga att studera, med insatser av lärare och stödjande personal. Enligt skollagen ska alla barn och elever ges den ledning och stimulans de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling, för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

- Beslut: Huvudmannen tillser att verksamheten organiseras så att skolan bättre kan möta elever med problematisk skolfrånvaro och sociala utmaningar, för att möjliggöra att eleverna får godkända betyg/klarar av sin gymnasieutbildning.
- Beslut: Rektorer tillser att personal får adekvat kompetensutveckling för att kunna stödja elever med stora behov, till exempel neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF).

- Beslut: Huvudmannen, med stöd av kvalitetsavdelningen, leder utvecklingsarbetet med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, med att stärka mentorskapet samt utarbeta rutiner för hantering av problematisk skolfrånvaro.

3. Återkoppling till elever samt information

- Beslut: Gymnasiechefer och rektorer får i uppdrag att informera skolpersonal och elever om barnkonsekvensanalysens innehåll och beslut.

4. Konsekvensutvärdering

- Utvärdering av beslutspunkterna sker inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet under år 2024.

Halmstads kommun 2023-05-29

Dan Håkansson, samordnande rektor för introduktionsprogrammen

Ida Larsson, samordnande studie- och yrkesvägledare för introduktionsprogrammen

Peter Hjelm, gymnasiektor

Sara Ebeling, kvalitetsutvecklare

Thomas Karlsson, barnrättsstrateg

Ewa Kristensson, förvaltningschef

9. Beslut

Facklig samverkan den 14 juni 2023.

Beslut i utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden den 19 juni 2023.

10. Litteraturlista

Bostedt, Göran & Boström, Lena (2022). *Motivation för lärande - Teoretiska perspektiv och didaktiska reflektioner*. Studentlitteratur.

Göteborgs stad. *Sammanfattning av: Arbete för en ökad skolnärvaro i Göteborgs Stad - En studie i identifierade framgångsfaktorer*. https://goteborg.se/wps/wcm/connect/bb3d23cb-0014-428f-a53e-a791cff5898b/rapport_skoln%C3%A4rvaro_webb_hyperl%C3%A4nkar.pdf?MOD=AJPERES [Hämtad 2023-05-23].

Halmstads kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (2021). *Barnkonsekvensanalys – Betyg och resultat i gymnasieskolan*.

Halmstads kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (2021). *Barnkonsekvensanalys – Psykisk hälsa hos unga 16-29 år*.

Halmstads kommun, utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (2022). *Utbildningsplan för introduktionsprogrammen*.

Hirsh & Segolsson (2021); Hirsh (2020). se Hirsh, Åsa (2021). *Relationellt klassrumsledarskap – för kunskapsutveckling, inkludering och välbefinnande*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/relationellt-klassrumsledarskap> [Hämtad 2023-05-23].

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014). *Tio orsaker till avhopp*.
<https://www.mucl.se/publikationer/tio-orsaker-till-avhopp> [Hämtad 2023-05-23].

Skolforskningsinstitutet (2021). *Främja studiero i klassrummet – lärares ledarskap*.
<https://www.skolfi.se/forskningssammanstallningar/systematiska-forskningssammanstallningar/framja-studiero-i-klassrummet-larares-ledarskap/>
[Hämtad 2023-05-23].

Skolinspektionen (2013). *Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan – En kvalitetsgranskning av programmen yrkesintroduktion och individuellt alternativ*.
<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2013/utbildningen-pa-introduktionsprogrammen-i-gymnasieskolan/> [Hämtad 2023-05-23].

Skolverket (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*.
<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan> [Hämtad 2023-05-24].

Skolverket (2015). *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete*.
<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3577> [Hämtad 2023-05-23].

Skolverket (2019). *Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2019/introduktionsprogram-eleverna-och-deras-sysselsattning-efterat> [Hämtad 2023-05-23].

Skolverket (2022). *Gymnasieprogrammen*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen> [Hämtad 2023-05-23].

Skolverket (2023). *Introduktionsprogram*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/introduktionsprogram> [Hämtad 2023-05-23].

Statistiska centralbyrån (2018). *Hur gick det för eleverna som var obehöriga till gymnasieskolan?*

https://www.scb.se/contentassets/6ff64321080743098e42407073d31d14/uf0549_2018a01_br_a40br1803.pdf [Hämtad 2023-05-23].

Svenskt Näringsliv (2022). *Hur rustar vi unga utan gymnasieutbildning för jobb? – En reform för introduktionsprogrammen*.

<https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/hur-rustar-vi-unga-utan-gymnasieutbildning-for-jobb-en-reform-for-1191787.html> [Hämtad 2023-05-23].

Wery, Jessica & Thomson, Margareta Maria (2013). *Motivational strategies to enhance effective learning in teaching struggling students*. se Skolverket (2020). *Motivation en viktig nyckel till elevers skolframgång*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/motivation-en-viktig-nyckel-till-elevers-skolframgang> [Hämtad 2023-05-23].